
Namen en Cultuur

voornamen

Gerrit Bloothoof

1

de oudste namen

- Alleen voornamen
 - om personen te identificeren
- Voor Nederland, de Germaanse namen
 - beperkt aantal elementen om een voornaam uit op te bouwen: *ber, ger, hard, wil, helm, fried, hein, rijk, adel, hild, trud ...*
 - combinatie van twee hiervan, geen alliteratie
 - » 100 elementen: 10.000 namen
 - delen uit naam van vader en moeder (en andere familie)

2

rond 1000

- Oorspronkelijke betekenis van de naam niet meer bekend
- Naamvorming uit elementen gaat verloren
- Opkomst van het Christendom

3

verandering

- Opkomst van de heiligennamen (na 1000)
 - Kerk heeft het niet geforceerd
 - Sociaal gestuurd
 - Navolging van hogere sociale lagen
 - [maar nog in begin 20e eeuw een boekje over Germaanse namen en een acceptabele vervangende (erop lijkende) heiligennaam]
 - Langdurig proces
 - Er waren ook heiligen met Germaanse naam
 - Vernoeming consolideert oude namen

4

jongens en meisjes

- eigen heiligen voor jongens en meisjes
- meisjes/vrouwen ook wel een mannennaam, *Jacob*, hertogin van Beieren; joncfrou *Dirc*
 - Hoe algemeen? Alle standen?
- verkleinvormen zowel voor jongens als meisjes gebruikelijk; maar bij jongens verdwijnen ze als ze ouder worden (vgl leerling, gezelschap, meester)
 - *Jacobken* > *Jacob*
- einde van de Middeleeuwen wordt **movering** (van een jongens- in een meisjesnaam) een dominant proces

5

Intermezzo

Bedenk een vrouwelijke vorm voor

André, Bo, Dirk, Fokke, Frank, Heinz, Hendrik, Geert, George, Jip, Jozias, Kevin, Lars, Lucas, Michael, Otto, Pierre, Sem, Thijs, Wubbo, Zacherias

Bedenk een mannelijke vorm voor

Trijntje, Roos, Sterre, Tessel, Grietje, Helena

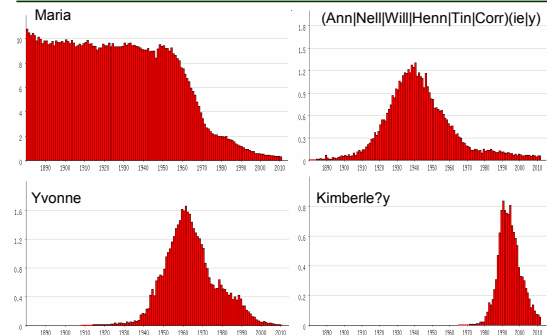
6

tot 1970

- Voor de wet nog steeds beperkte mogelijkheden voor vernieuwing, maar die kwam er wel
 - maatschappelijke veranderingen
 - ontlenen uit andere talen
 - Frans en Engels, nauwelijks Duits
 - creatieve processen
 - Maria+Anne = Marianne, Annique > Anniek, Hendrikus > Henk
 - immigratie

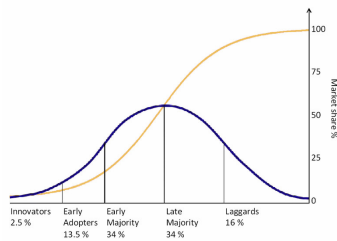
13

van Maria > Annie > Yvonne > Kimberley

innovatie en verspreiding (Rogers, 1964)

- Model veronderstelt vaste groep potentiële gebruikers

15

alle vrijheid na 1970

- Gepast
- Geen bestaande familienaam
 - Patroniemen: *Arendszoen, Dirkzoen, Diemerszoen, Jacobszoen, Janszoen, Johanzoen, Marinuszoen, Otterszoen, Philipszoen, Willemzoen* en *Willemszoen* bestaan
 - Toegestaan: *Aartsen, Adriaansen, Arens, Daniëls, Fransen, Joosten, Lammers, Salomons, Scholtens, Teunissen, Wichers, Wiegers, Zeegers, Zwiers / Heins, Peters, Reinders en Roelofs / Cornelisz, Jansz, Willemsz, Jansz., Borisz., Tonnesz., Pietersz., Johannesz. en Augustsz.*
 - En veel 'gewone' familienamen

16

alleen gepast

- Geen kans meer op sluipende introductie van dubbele familienamen (door preciese digitale administratie)
- Alle namen on-line bekend maken, zodat alle ambtenaren weten welke beslissingen eerder genomen zijn (ten aanzien van gepastheid).
- Maar zie varianten rond Jan Pieter?!

17

invloeden bij naamkeuze

- Traditioneel vernoemen valt (deels) weg
- massamedia, met name de televisie
 - toename buitenlandse namen
- toegenomen talenkennis
 - door opleiding, televisie, buitenlandse reizen
- immigratie van onder meer Surinamers, Turken en Marokkanen
- grotere beschikbaarheid van voornamenboekjes, internet

18

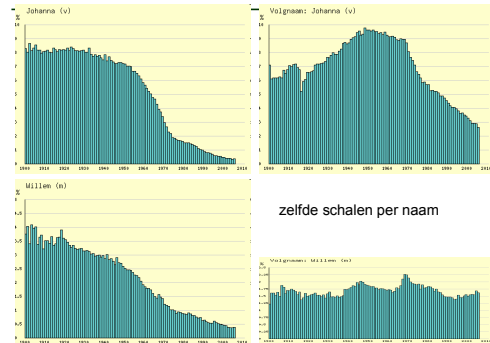
motieven bij naamkeuze

Top-15 van motieven (NIPO-enquête 1995, Doreen Gerritzen)

	M	J	Totaal
1. Vernoemd naar familielid	30,31	34,57	32,51
2. Mooie klank	34,02	29,48	31,68
3. Mooie naam	14,46	12,48	13,43
4. Leuke naam	6,76	9,81	8,34
5. Ongewone/bijzondere naam	8,75	6,64	7,66
6. Buitenlandse naam	5,11	5,52	5,32
7. Vernoemd naar idool, naam in liedje e.d.	4,97	3,65	4,39
8. Uit voornamenboekje	4,11	4,28	4,20
9. Past bij naam/namen ander(e) kind(eren)	2,85	3,41	3,14
10. Nederlandse naam	1,79	3,79	2,82
11. Zelf bedacht, was geen bestaande naam	2,06	2,11	2,08
12. Korte/eenvoudige naam	1,19	2,30	1,76
13. Bijbelse naam/vanuit het geloof	1,86	1,55	1,70
14. Vernoemd naar kind in de buurt	1,86	1,30	1,57
15. De betekenis van de naam	1,46	1,06	1,25

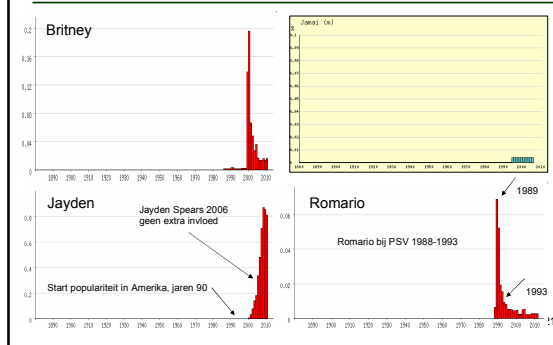
19

eerste naam en volgnaam

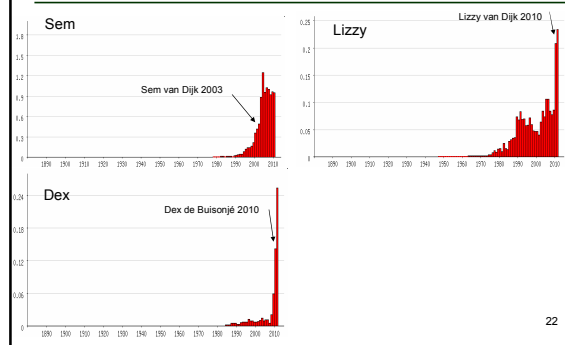

20

naar sterren

naar sterren 2

22

globaal beeld

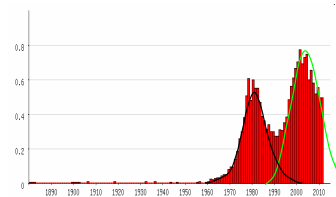
- Lage sociale klassen
 - niet-Nederlandse namen
 - gevoeliger voor TV / namen van sterren
 - nemen veel spellingsvrijheid
- Middenklasse
 - trendgevoelig
 - populaire namen
 - volgt elite niet na
- Elite
 - Nederlandse namen, cultuur en geschiedenis
 - kiest 'juiste' spelling

We bekijken dit nog in meer detail

23

snobs and bandwagon effect

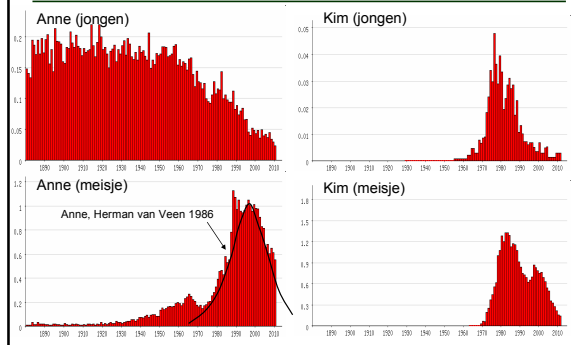
- elite start
- houdt het na een tijdje voor gezien
- massa neemt over
- maar dat zou toch navolging impliceren

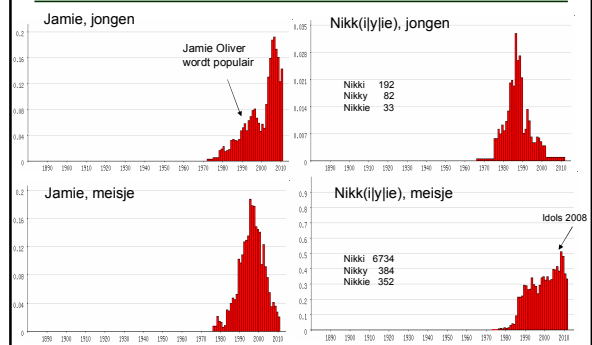
Of is er bij Femke wat anders aan de hand?
Bekijk ook verspreiding

24

uniseksnamen

nog meer uniseksnamen

conclusies

- Verandering in 20e eeuw laat zich *niet* met veranderingen in Middeleeuwen vergelijken
- Veel meer dan vroeger worden voornamen een sociale reflectie (en meetinstrument)